

TOSCA, Giacomo Puccini

L'acció de l'òpera ens situa a la Roma de 1800, poc després del final de la República Romana (1798-1799) que, durant un temps breu, va eliminar els privilegis eclesials i va recloure el papa Pius VI a un monestir de la Toscana, després de la dissolució dels Estats Pontificis a benefici del Directori i com a estat satèl·lit de la França napoleònica. Tanmateix, la campanya italiana de Napoleó seguia imparabile i en el moment d'iniciar-se l'òpera s'està produint la batalla de Marengo a Alessandria, Piemont, el 14 de juny de 1800. La contesa, en un primer moment favorable al bàndol austríac, acabaria amb la retirada del general Michael von Melas i amb la victòria de l'exèrcit de Bonaparte.

ACTE I

Església de Sant'Andrea della Valle, a Roma. Primeres hores del **matí**¹ Cesare Angelotti, cònsol de l'extingida República Romana, ha fugit dels calabossos del Castell de Sant'Angelo i es disposa a amagar-se a la capella de la seva família, els Attavanti. La seva germana li ha donat indicacions per localitzar l'amagatall i trobar la clau de la capella, on es tanca per ocultar-se.

Apareix el sagristà, queixant-se de la brutícia dels pinzells del pintor Mario Cavaradossi, que en aquells moments està fent un quadre de **Maria Magdalena**² Sonen els tocs de l'Angelus i el sagristà es disposa a pregar quan arriba Cavaradossi. El clergue ha reconegut en la pintura de l'artista el rostre d'una jove que diàriament ve a resar a la capella. Mario reprèn el seu treball, exalçant la bellesa de la seva pintura i comparant-la amb la de seva amant, la soprano Floria Tosca. Mentrestant, el sagristà remuga pel caràcter sacríleg de les paraules del **pintor**³

Creient que no hi ha ningú a l'església, Angelotti surt del seu amagatall i troba Cavaradossi, el qual reconeix el cònsol republicà. Però la veu de Tosca, que arriba a l'església, fa que Mario communi el seu amic a ocultar-se de nou i li ofereix el menjar i la beguda de la seva cistella, i que havia dipositat el sagristà.

---

¹ Tot i que no té preludi ni obertura, l'òpera comença amb un passatge orquestral presidit pel tema de Scarpia, a base de cinc foscors acords a càrrec dels metalls, que donaran pas a uns compassos més precipitats ("vivacissimo con violenza"), de caire descriptiu, per subratllar l'angoixa i la respiració entretallada del pròfug Angelotti.

² El sagristà està revestit per una música jocosa i desenfadada, que contrasta amb la noble heroïcitat de Cavaradossi i amb la foscor penetrant de Scarpia.

³ És la primera gran ària de l'òpera, "Recondita armonia", expansiva pàgina contrapuntuada per les queixes del sagristà. Puccini escriu una breu ària, en Fa major i sense solució de continuïtat, eficaç a l'hora de descriure el caràcter noble i romàntic del pintor. La tessitura arriba a un Si bemoll sobreagut en el passatge "Tosca, sei tu!".

Tosca, suspicax pel fet que Mario havia tancat la capella i pels murmurs que sentia, diu al seu amant que aquella nit la poden passar junts, després que ella hagi actuat a la cantata que tindrà lloc al Palau Farnese. Cavaradossi respon amb evasives i Tosca observa amb gelosia el rostre de la pintura i hi reconeix l'Attavanti. Mario la convenç que es tracta d'una casualitat. La parella es fon en una abraçada i finalment Tosca es **retira**⁴

Quan es queda sol, Cavaradossi fa sortir Angelotti. La seva germana ha disposat per a ell roba de dona (faldilla, vel i ventall), que ha ocultat sota l'altar durant els dies en què simulava pregar a la **capella**⁵ La conversa entre els dos homes és interrompuda per una canonada procedent del castell de Sant'Angelo: és la prova de la descoberta de la fugida d'Angelotti. Cavaradossi li recomana que agafi la roba femenina i es disposa a acompanyar-lo a la casa del pintor, on podrà amagar-se en una galeria oculta al pou del jardí.

El sagristà irromp aleshores amb el cor de l'església per organitzar un "Te Deum" en agraïment a la derrota de Napoleó davant de l'exèrcit austríac. Es crea un ambient d'eufòria sorollosa, interromput bruscament per l'entrada del baró Scarpia, cap de la policia dels Estats Pontificis, que es presenta al temple amb els seus esbirros, entre ells **Spoletta**⁶ Scarpia renya el sagristà pel desordre i mana que es disposi tot per a la pregària solemne. Mentrestant, i seguint el rastre del pròfug Angelotti, entra a la capella dels Attavanti i troba el ventall amb l'escut de la família. Després, reconeix en el rostre de la Magdalena la germana del cònsol i troba el cistell buit amb restes de menjar. El sagristà explica a Scarpia que l'autor del quadre és Cavaradossi, a qui el baró odia per les seves idees revolucionàries i pel seu amor cap a Tosca, desitjada amb lascívia per Scarpia. Aquest sospita que el pintor ha ajudat a fugir Angelotti.

S'apropa el moment de la cerimònia i el temple va omplint-se de gent i de clergues, entre ells un cardenal, disposats a iniciar els oficis solemnes. Tosca ha tornat i Scarpia li ofereix els dits amarats d'aigua beneïda per tal que ella pugui senyar-se. El cap de la policia aprofita l'avinentesa per engelosir Tosca i suggerir-li una possible història d'amor entre l'Attavanti i **Cavaradossi**⁷ Contrariada per la presència del ventall que li mostra Scarpia, Tosca marxa enfurismada cap a casa de Mario. El baró ordena a Spoletta que tres esbirros segueixin la soprano.

---

⁴ El duet no deixa d'amagar la tendresa i els jocs eròtics entre Tosca i Cavaradossi.

⁵ El cromatisme s'ensenyoreix d'aquesta escena, especialment els passatges que subratllen el cant nerviós i angoixat d'Angelotti.

⁶ L'aparició de Scarpia, brusca, es subratlla amb la irrupció del seu tema abans que entoni un sever "Un tal baccano in chiesa! Bel rispetto!"

⁷ El cant de Scarpia davant de Tosca és sibil·lí i sobre el registre agut de la tessitura baritonal, per tal de mostrar-se sol·lícit i bondadós.

L'altar major és ocupat pels oficiants del "Te Deum". Durant la pregària, i abans d'unir-s'hi, Scarpia maquina el seu pla pervers contra Cavaradossi i Angelotti i reconeix que el desig lasciu cap a Tosca li fa oblidar Déu⁸

ACTE II

Estances de Scarpia en un pis superior del Palau **Farnese**⁹ És de nit. El baró es disposa a sopar quan recorda que a aquelles hores Cavaradossi i Angelotti deuen estar detinguts. Per una finestra s'escolen les notes d'una cantata que Tosca entona davant la reina de Nàpols i en homenatge al general Melas. Scarpia diu a Sciarrone, un dels policies, que duguin la soprano davant la seva presència quan hagi acabat l'actuació.

Mentre el baró confessa que és amb la violència que s'aconsegueixen les millors **conquestes**¹⁰ arriba Spoletta i explica que no han trobat Angelotti però sí Cavaradossi, qui segurament coneixerà l'amagatall del pròfug. Scarpia ordena que el condueixin immediatament al gabinet, juntament amb el fiscal i amb el botxí Roberti.

Davant de l'astut Scarpia, i mentre encara s'escolten els cants de Tosca, Cavaradossi nega haver ajudat Angelotti i conèixer-ne la **localització**¹¹ Quan arriba Tosca, Scarpia ordena que el pintor sigui dut als calabossos per ser interrogat.

El baró segueix alimentant la gelosia de Tosca, però aquesta li diu que Cavaradossi es trobava sol a casa seva. Scarpia avisa que Mario està sent torturat i, per convèncer Tosca que confessi on es troba Angelotti, fa obrir una porta des d'on poden sentir-se els crits del pintor. La pressió és forta i finalment Tosca revela l'amagatall de l'amic de **Mario**.¹²

---

⁸ El final del primer acte, que s'inicia amb el monòleg de Scarpia "Tre sbirri, una carrozza" dona pas, després del contudent i blasfem "Tosca, mi fai dimenticare Iddio!" al "Te Deum", entonat a l'uníson pel cor i per Scarpia. Una prodigiosa escena, de gran eficàcia teatral, en què es barregen sadisme, monòleg interior i magnificència litúrgica.

⁹ L'acte comença amb un andante amb notes descendents, lleument inquietants, tot i que aviat es pretén subratllar un ambient de relativa calma.

¹⁰ Tot i no tractar-se d'una ària, el breu monòleg "Ha piú forte sapore la conquista violenta" és una peça magistral, un perfecte retrat de Scarpia que amb un cant variat pel que fa a melodia, harmonia i ritme, revela els trets de la seva recargolada personalitat. Especialment significatiu és el passatge "Bramo. La cosa bramata perseguo, me ne sazio e via la getto", revestit d'impetuositat i de violència.

¹¹ Les notes entonades per Tosca, que sentim en segon terme, evoquen els aires del segle XVIII, mentre que a primer terme els pentagrames destinats a Scarpia i Cavaradossi subratllen respectivament la malícia i l'heroïcitat tenyides amb els colors propis del verisme, en una clara i sàvia amalgama de modernitat i tradició o arcaisme sàviament evocat.

¹² L'escena entre Scarpia i Tosca contribueix a fer d'aquest segon acte una peça magistral de dramaturgia operística pel clímax creixent, pel terror que tenalla Tosca i pel sadisme que desborden les ordres de Scarpia adreçades als seus esbirros, especialment els "Piú forte" en al·lusió a les tortures de Cavaradossi. Els continus canvis de compàs i de dinàmiques contribueixen a subratllar el rerefons melodramàtic d'aquest fragment.

Scarpia ordena aleshores que Cavaradossi sigui dut pels esbirros. Malferit i semiinconscient, el pintor demana a Tosca si ha parlat i ella ho nega, però el baró ho desmenteix. Les tornes, però, semblen canviar quan de sobte irromp Sciarrone per anunciar la derrota de l'exèrcit.

d'Àustria a la batalla de Marengo, la fugida de Melas i el triomf dels soldats de Bonaparte. Tot i les ferides, Mario proclama la victòria republicana, el triomf de la llibertat i la caiguda dels **tirans**¹³ Enfurismat, Scarpia fa tancar Cavaradossi al calabós.

Tosca es queda de nou sola amb el baró, que insinua que ella pot salvar el seu amant de morir al patíbul si cedeix al seu desig de posseir-la aquella nit. La soprano, desesperada, eleva una pregària preguntant per què ha de pagar d'aquella manera la seva devoció i **bondat**¹⁴

Spoletta comunica a Scarpia que Angelotti s'ha suïcidat quan s'ha vist assetjat pels esbirros de la policia vaticana. Disposada a cedir, Tosca demana un salconduit per poder fugir l'endemà amb Mario. Scarpia ordena aleshores a Spoletta que aquella matinada la mort de Cavaradossi davant de l'escamot d'execució sigui simulada i amb l'ús de bales de fogueig. Spoletta assenteix i abans de sortir capta de seguida el missatge ocult de Scarpia, el qual insisteix que es procedeixi tal i com es va fer amb el Comte Palmieri.

Scarpia, un cop signat el salconduit, s'abraona damunt de Tosca, qui prèviament ha agafat un ganivet de la taula amb el sopar del baró i l'apunyala **salvatgement**¹⁵ Scarpia cau mort i Tosca fuig de l'estança després d'haver col·locat damunt del cadàver un crucifix i d'haver agafat el document per fugir de Roma sense **perill**.¹⁶

---

¹³ Una fanfara precedeix els cèlebres "Vittoria! Vittoria!" que canta Cavaradossi sobre el La sostingut i abans d'un canvi de tempo, a 3/4, per clamar per la llibertat en un cant heroic i brillant.

¹⁴ La gran ària de Tosca "Vissi d'arte, vissi d'amore" ("He viscut d'art, he viscut d'amor") és una de les grans pàgines escrites per a soprano lirico-spinto de la història de l'òpera. A mode de monòleg interior, el personatge expressa la seva desesperació, tristor i tendresa al llarg de 35 compassos. El Mi bemol menor de partença (de vegades transportat a re menor, mig to més baix) confereix al passatge un dramatisme ferm però serè.

¹⁵ El nou gir que pren l'acte es subratlla amb una música virulenta, molt expressiva, sobre la frase "Questo il bacio di Tosca" i els posteriors "Muori, dannato!" proferits per la soprano.

¹⁶ Després de la mort de Scarpia, Puccini deixa molts compassos sense cant, a mode de música incidental, per tal que en escena el personatge realitzi una mena de ritual funerari a l'entorn del cos de Scarpia, tradicionalment col·locat entre dos canelobres encesos i un crucifix damunt del pit. Abans de marxar, Tosca profereix el cèlebre "E avanti a lui tremava tutta Roma" sobre la nota Do que algunes intèrprets resolen amb l'ús del parlando a mode de recitatiu.

ACTE III

Calabossos del castell de Sant'Angelo, a la matinada del dia següent. S'escolten els cants d'un **pastor**¹⁷ mentre Cavaradossi, pres, demana a un carceller si li pot dur paper i ploma per escriure a la seva estimada, a canvi d'un anell. Sol, Mario evoca les abraçades de Tosca i es desespera pensant que no la veurà mai **més**.¹⁸

Sobtadament, però, arriba Tosca i comunica al pintor que ha matat Scarpia i que té a les seves mans el salconduit que els permetrà fugir de la ciutat després de l'execució simulada. La parella, **eufòrica**¹⁹ es fon en una abraçada abans que entri l'escamot d'execució, amb Spoletta al capdavant.

Comença a fer-se de dia. Al pati del castell, i a la vora dels merlets, els soldats apunten Mario amb els seus fusells i els trets abaten el pintor. Un sergent s'apropa a Cavaradossi per disparar el tret de gràcia, però Spoletta ho impedeix, abans de la retirada dels soldats.

Un cop sola, Tosca s'apropa a Mario per indicar-li que ja pot aixecar-se. El cos immòbil del pintor constata que és mort i que s'ha comès una nova traïció de Scarpia. El cadàver del baró ha estat descobert i els seus esbirros puguen precipitadament per detenir Tosca. Aquesta, però, es llença pels merlets del castell abans de ser **apressada**.²⁰

---

¹⁷ Com si Puccini busqués l'equilibri entre la virulència del final del segon acte i les convulsions del tercer, el teló s'alça per donar pas al cant rústec d'un pastor, destinat a una veu blanca i precedit per un passatge de flauta en Sol major. Abans, però, l'acte comença amb un passatge per a trompa que anuncia el "Trionfal, di nova speme" que aviat cantaran Tosca i Cavaradossi.

¹⁸ "E lucevan le stelle" és una altra de les àries més cèlebres de l'òpera, coneguda com a "Adéu a la vida". Puccini l'escriu a mode de clímax creixent, subratllant la desesperació de Mario però també la tendresa en l'evocació de Tosca. Especialment significativa és la frase musical del passatge "Oh! dolci baci, o languide carezze", que es repeteix a la frase conclusiva, "E non ho amato mai tanto la vita", que enllaça –sense solució de continuïtat– amb l'entrada de Tosca.

¹⁹ L'escena es divideix en tres blocs, el primer, coincidint amb l'entrada de Tosca, expansiu i eufòric. A partir del passatge "O dolci mani mansuete e pure" Puccini centra el duet en un clima de tendresa. Finalment, el passatge que comença a cappella i a l'uníson "Trionfal, di nova speme" i que torna a l'atmosfera d'eufòria de la parella.

²⁰ "O Scarpia, avanti a Dio!" és l'última frase de Tosca, que culmina amb un record del "Oh! dolci baci, o languide carezze" i del "E non ho amato mai tanto la vita" de l'ària "E lucevan le stelle".